

משפטים (תש"ז)

כ"ג - ט

ע' גם גליון משפטים תש"ו שעסק ביחוד בפסוקים ז - ו וזרפנו לגליוננו!
א. מה המכנה המשותף לארבעת הפסוקים האלה?

ב. לא תטה משפט אביונך בריבו.
ראב"ע: עם הדין ידבר, וכמוהו (דב' ט"ו כ"י) "לפני ה' אלוקיך תאכלנו" -
הראוי לאכול, כאלו הוא מדבר עם כהן ויבדילנו מכל ישראל שידבר
עמם.

מה קשה לו ובמה מסייע דברים ט"ו כ"י להבנת פסוקנו?

ג. ז. ונקי וצדיק אל תהרג.
רש"י: מניין ליוצא מבית דין חייב ואמר אחד: "יש לי ללמד עליו זכות",
שמחזירין אותו? (מחזירין אותו לבית דין ומבררין דינו שנית)
ת"ל: "ונקי אל תהרג", ואע"פ שאינו "צדיק", שלא נצטדק בבית דין
מכל מקום נקי הוא מדין מיתה, שהרי יש לך לזכותו.
ומניין ליוצא מבית דין זכאי ואמר אחד: "יש לי ללמד עליו חובה",
שאינן מחזירין אותו לבית דין? ת"ל: "וצדיק אל תהרג", זה צדיק
הוא שנצטדק בבית דין.

(1) הסבר מה הוא ההבדל בין "נקי" לבין "צדיק"
ומי הוא לפי זה "צדיק" שאינו "נקי"?

(2) היכן מצינו בפרשת משפטים (ברש"י) שוב יחס שונה של
התורה לגבי הרשעה והצדקה בדין, כשם שמצאנוהו כאן?

ד. ז. כי לא אצדיק רשע.

רש"י: אין עליך להתויר, כי לא אצדיקנו בדיני, אם יצא מידן זכאי, יש
לי שלוחים הרבה להמיתו במיתה שנתחייב בה.

קאסוטו (שמות עמ' 208): אתה שופט צריך להזהר מזה, יען כי עליך לדעת
שאם אתה בבית דיןך תרשיע את הצדיק ותצדיק את הרשע, אני בבית
דין צדק שלי לא אצדיק רשע, ואם אתה תחרץ פסק דין לא צודק ותעשה
בוה רשע לפני, לא תנקה בפני בית הדין שלי, מידה כנגד מידה
ולשון נופל על לשון.

(1) מה קשה לרש"י בפסוקנו?

(2) מה בין רש"י לבין קאסוטו בפרוש מלים אלה?

3x) כמה נאמן רש"י (ע"פ המכילתא) כאן יותר למשמעות הפסוק
מאשר קאסוטו ובמה נוטה קאסוטו כאן למשמעות הכתוב?

ה. ו. וישחך לא תקח כי השחך יעור פקחים

מכילתא: שמה תאמר: "הריני נוטל ממון ואיני מטה את הדין?"
ת"ל: "כי השחך יעור..."

רש"י: אמילו לשפט אמת, וכל שכן כדי להסות את הדין, שהרי כדי להסות
את הדין כבר נאמר "לא תטה משפט".

(1) הסבר מה הסכנה אם יקח שחך מן הזכאי?

2x) כיצד לומד המכילתא מפסוקנו שהכונה כאן ללקיחת שחך על מנת
שידון דין אמת לאמיתו?

ו. תהלים ט"ו ה' ושחך על נקי לא לקח.

רש"י: על עני להרשיעו בדין, להסות משפטו; ועוד פרשוהו רבותינו: לא לקח
שחך על נקי לנקותו בדינו, קל וחמר שאינו לוקח שחך להסות המשפט.
מניין לרבותינו שהפסוק ההוא במזמור לא ידבר בשחך הנלקח
על מנת להסות הדין?

ז. ט. וגר לא תלחץ
"גר"

רד"ק בספר השבטים: מנחי העיין וענינו שהוא גר (בקמץ) אתנו!

ראב"ע: וטעם "גר" כמו הגרגיר שנכרת מן הסעיף.

1x. מה ההבדל בין שניהם בהסברת המלה "גר" ואיזה צד שבחיי הגרות מדגיש כל אחד משני הפרושים?

2xx. עיין ויקרא י"ט ל"ג - ל"ד!

התוכל להביא מלשון הפסוקים שם סעד לדברי ראב"ע?

ח. ז. כ"ב כ' כי גרים הייתם בארץ מצרים.

כ"ג ט': ואתם ידעתם את נפש הגר כי גרים הייתם בארץ מצרים.

ראב"ע: זכור כי גרים הייתם כמוהו.

רמב"ן:

... והנכון בעיני, כי יאמר "לא תונה את הגר ולא תלחצנו ותתשב אין לו מציל מידך, כי אתה ידעת שהייתם גרים במצרים, וראיתי את הלחץ אשר מצרים לוחצים אתכם ועשיתי בהם בקמה, כי אני ה' רואה "דמעת העשוקים אשר אין להם מנחם מיד עושקיהם" (קהלת ד' א') ואני מציל כל אדם מיד חזק ממנו. וכן האלמנה והיתום לא תענו, כי אשמע צעקתם, שכל אלה אינם כושחים בנפשם ועלי יבטחו...

ספר החנוך: ונוהגת מצוה זו בכל מקום ובכל זמן בזכרים ובנקבות והעובר עליה ומצער את הגרים או שמתרשל בהצלתם או בהצלת ממונם או שמקל ככבודם מצד שהם גרים ואין להם עוזר באומה, כשל עשה זה ועונשו גדול מאד, שהרי בכמה מקומות הזהירה התורה עליהם: ויש לנו ללמוד מן המצוה היקרה הזאת לרחם על כל אדם שהוא בעיר שאינה ארץ מולדתו ורחקו מעליו עוזריו, כמו שאנו רואים שהתורה הזהירנו לרחם על כל מי שזרין, ועם המדות הללו נזכה להיות מרוחמים מאת ה'.

והכתוב רמז טעם הצווי באמרו "כי גרים הייתם בארץ מצרים", הזכיר לנו שכבר נכוינו בצער הגדול הזה, שיש לכל איש הרואה את עצמן בתוך אנשים זרים ובארץ נכריה, ובזכרנו גדול דאגת הלב שיש בדבר וכי כבר עבר עלינו והשם ית' ברחמיו ובחסדיו הוציאנו משם, יכמרו רחמינו על כל אדם שהוא כן.

1xx. מה ההבדל בין שלשת הנ"ל בפרוש הנמוק הנתן לאסור ללחוץ את הגר.

2xx. איזה מהשלשה מתאים לנימוק הנאמר בפסוק כ' (פרק כ"ב) "כי גרים הייתם בארץ מצרים - ואיזה מהם מתאים לנימוק הניתן להלן (כ"ג ט') "ואתם ידעתם את נפש הגר"?

3. כיצד מרחיב ספר החנוך את היקפה של המצוה? והשווה לדרכו זו גם דבריו גליון ראה תשס"ו א.

השאלות המסומנות X קשות והמסומנות xx קשות ביותר יענה כל אחד לפי הבנתו.